Eduskunta
Valtiovarainvaliokunta, työ- ja elinkeinojaosto

LAUSUNTO

Viite HE 99/2025 vp

HE 99/2025 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2026

Teema: Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen momenteilta 32.01.41, 32.01.49, 32.20.40, 32.20.46, 32.20.50 ja 32.20.83

Vuoden 2026 painotukset ja kipupisteet

Innovaatiopolitiikan päätavoitteet ovat tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKI) laadun ja vaikuttavuuden parantaminen, pitkäjänteisen TKI-yhteistyön vahvistaminen yritysten, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja muiden TKI-toimijoiden (mm. kaupunkien) kanssa, globaalisti menestyvien innovaatioiden tuottaminen sekä elinkeinorakenteen monipuolistaminen. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan TKI-toimijoiden tehtävänä on tukea yritysten rohkeaa uudistumista, lisätä korkean arvonlisän työpaikkoja ja vahvistaa yritysten menestystä kansainvälisillä markkinoilla. Tätä kautta pyritään samalla luomaan valmiuksia vastata yhteiskunnallisiin haasteisiin sekä parantamaan kansantalouden tuottavuutta.

1.1.2023 voimaan tulleen lain valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024—2030 mukaan tutkimus- ja kehittämistoimintaan (t&k) valtion talousarvioissa tarkoitetun rahoituksen määrä nousee vuoteen 2030 mennessä 1,2 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Edellytyksenä on, että yritysten t&k -menot kasvavat 2,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä (yritysten osuus 4 % t&k/BKT-tavoitteesta on 2/3). Suomi on teknologinen edelläkävijä, joka hyödyntää digitalisaation ja tekoälyn mahdollisuudet täysimääräisesti, ihmiset mukana pitäen. Kasvavilla t&k-panostuksilla tuotetaan uutta tietoa ja osaamista elinkeinoelämän uudistumisen, tuottavuuden kasvun ja yhteiskunnan hyvinvoinnin pohjaksi.

Kesäkuussa 2024 valmistuneen Valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksen käytön monivuotisen suunnitelman mukaisesti työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tutkimus- ja kehittämisrahoituksen lisäykset kohdistetaan yritysten kunnianhimoisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan kasvattamiseen, yritysten ja tutkimusorganisaatioiden kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön vahvistamiseen sekä yhteiskäyttöisten tutkimus- ja teknologiainfrastruktuurien investointeihin.

Business Finlandin myöntövaltuudet (momentit 32.20.40, 32.20.46 ja 32.20.83)

Business Finlandin tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiorahoituksen (TKI) tavoitteena on nopeuttaa elinkeinoelämän uudistumista ja edistää uutta osaamista, kannustaa riskipitoiseen TKI-toimintaan sekä vahvistaa yritysten kestävää kasvua ja kilpailukykyä. TKI-rahoituksen pitkän tähtäimen laaja-alaisena tavoitteena on talouden kestävä uudistuminen ja tuottavuuden kasvu.

Business Finland tarjoaa yrityksille TKI-rahoitusta avustuksina (32.20.40) ja lainoina (32.20.83). Avustuksia myönnetään aloittavien, pienten ja keskisuurten (pk) sekä suurten yritysten TKI-hankkeisiin. Yrityksille

myönnettävästä rahoituksesta aloittaville ja pk-yrityksille kohdistuu noin 60 prosenttia. Erityisesti pk-yritysten osalta Business Finlandin rahoitus korjaa riskipitoisten TKI-hankkeiden rahoituksen markkinapuutteita. Suurten yritysten TKI-hankkeiden rahoituksen kautta uusi osaaminen leviää tehokkaimmin muille toimijoille yhteiskunnassa. Suurten yritysten TKI-rahoituksesta suuri osa ohjautuu alihankintojen kautta edelleen pk-yrityksille ja tutkimuslaitoksille.

Business Finlandin vuoden 2026 avustusvaltuuksista t&k-toimintaan kohdistuu arviolta noin 606 miljoonaa euroa (vuonna 2025 noin 486 miljoonaa euroa), mistä luovien alojen tutkimus- ja kehittämistoimintaan 9 000 000 euroa. Avustusvaltuudet ovat vuodelle 2026 yhteensä noin 633 miljoonaa euroa.

Business Finlandin vuoden 2026 lainavaltuuksista t&k-toimintaan kohdistuu arviolta noin 141 miljoonaa euroa (vuonna 2025 noin 145 miljoonaa euroa). Lainavaltuudet ovat vuodelle 2026 yhteensä noin 157 miljoonaa euroa.

T&k-rahoitusta kohdennetaan yrityksille, jotka ovat kyvykkäimpiä t&k-toimintaan, riskinottoon, investoimaan aineettomaan omaisuuteen ja hyödyntämään t&k-toimintaa kansainvälisessä liiketoiminnassa. Rahoituksella kannustetaan organisaatioita pitkäjänteiseen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan sekä yhteisiin ohjelmiin, joiden avulla pyritään nopeuttamaan teknologian ja uuden osaamisen kehittämistä, kasvattamaan arvonlisää ja tuottavuutta. Rahoitusta suunnataan myös kunnianhimoiseen, markkinoista kauempana olevaan t&k-toimintaan, jonka vientipotentiaali ei ole vielä arvioitavissa. Tukea suunnataan erityisesti yrityksille, jotka ovat valmiita kasvattamaan investointejaan t&k-toimintaan, joka tukee yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisuja.

T&k-rahoitusta kohdennetaan myös soveltavaan tutkimukseen tutkimusorganisaatioille, jotka yritysten kanssa yhteistyössä kehittävät murrosteknologioita sekä ratkaisuja yhteiskunnallisiin haasteisiin ja tukemaan yhteiskunnallisia siirtymiä, kuten puhdasta siirtymää ja digitalisaatiota. Pitkäjänteisen t&k-yhteistyön vahvistaminen nopeuttaa tutkimuksen tuottaman uuden tietämyksen siirtymistä yritysten ja muun yhteiskunnan hyödynnettäväksi sekä uusien ratkaisujen käytäntöön tuomista. Poikkialainen yhteistyö soveltavassa tutkimuksessa eri tutkimusryhmien, yritysten ja muiden TKI-toimijoiden kanssa luo edellytyksiä disruptiivisille ja radikaaleille, markkinoita uudistaville innovaatioille.

Vuonna 2026 t&k-rahoitusta kohdennetaan lisäksi luovien alojen t&k-toimintaan, ruoantuotannon uusien arvoketjujen kehittämiseen, energiasiirtymän T&K-toiminnan vauhdittamiseen sekä laivanrakennuksen innovaatiotukihankkeisiin.

Kansainvälistä verkostomaista yhteistyötä vahvistetaan myös kannustamalla t&k-rahoituksella sekä Business Finlandin neuvontapalveluilla suomalaisia yrityksiä ja tutkimusorganisaatioita osallistumaan eurooppalaisiin rahoitusohjelmiin (kuten Horisontti Eurooppa).

Business Finlandin kautta kanavoidaan rahoitus Suomen osallistumiseen Euroopan Avaruusjärjestö ESA:n vapaaehtoisiin ohjelmiin. Vuoden 2026 valtuus on noin 33 miljoonaa euroa (lisäystä vuoteen 2025 7 miljoonaa euroa).

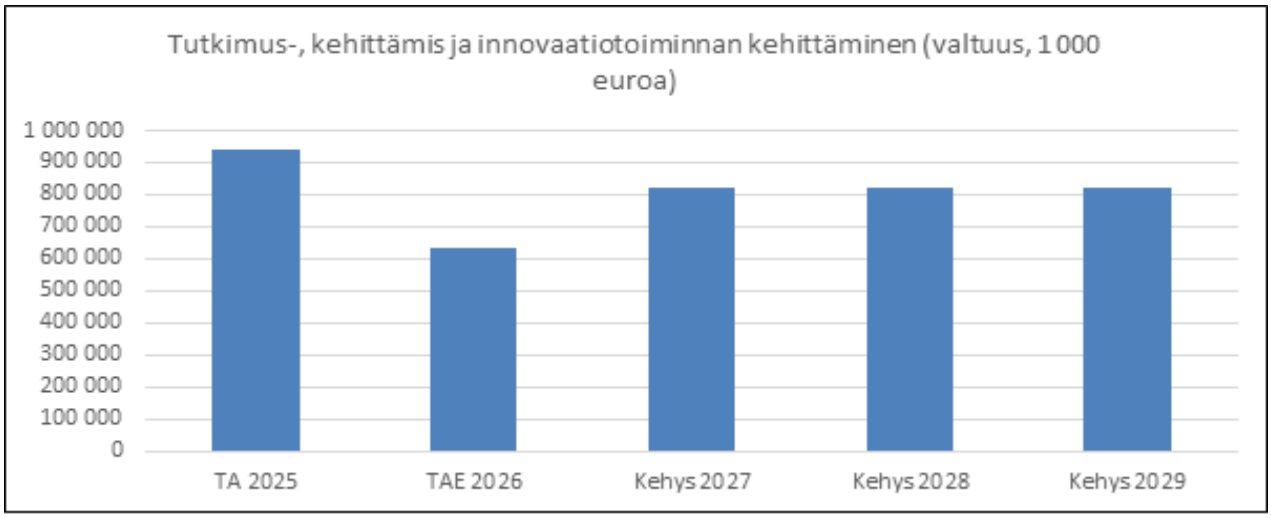

Vuoden 2025 valtion talousarvioon sisältyi määräaikainen investointiavustus.

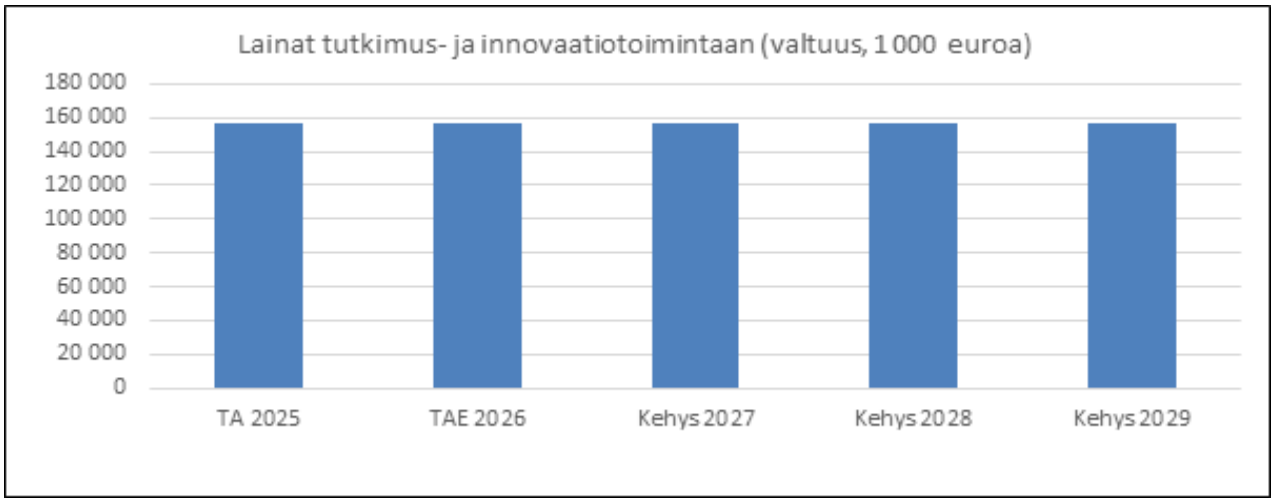

Business Finlandin muuhun kuin t&k-toimintaan on käytettävissä avustusvaltuutta vuonna 2026 yhteensä noin 27 miljoonaa euroa (vuonna 2025 54,5 miljoonaa euroa), josta AV-tuotantokannustimeen on varattu 10 milj. euroa. Avustusvaltuus vähenee yhteensä 27 miljoonaa euroa vuoteen 2025 nähden johtuen kevään kehysriihen päätöksistä (vähennys 12 milj. euroa) ja syksyn budjettiriihen päätöksistä (vähennys 15 milj. euroa). Lainavaltuuksista 16 miljoonaa euroa on käytettävissä muuhun kuin t&k-toimintaan. Business Finlandin muita kuin t&k-rahoituspalveluita tarkastellaan ja suunnataan uudelleen tavoitteena mahdollisimman suuri vaikuttavuus t&k-toiminnan näkökulmasta.

Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy (momentit 32.01.41 ja 32.01.49)

Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy on valtion omistama erityistehtäväyhtiö, jonka tehtävänä on riippumattomana ja puolueettomana tutkimuslaitoksena edistää tutkimuksen ja teknologian laaja-alaista hyödyntämistä sekä kaupallistamista elinkeinoelämässä ja yhteiskunnassa. VTT:n tavoitteena on ratkaista yhdessä asiakkaiden ja yhteistyötahojen kanssa yhteiskunnallisia haasteita ja luoda samalla kestävää kasvua, työpaikkoja ja hyvinvointia. VTT:n ratkaisuja syntyy kolmella liiketoiminta-alueella: hiilineutraalit ratkaisut, digitaaliset teknologiat sekä tulevaisuuden tuotteet ja materiaalit.

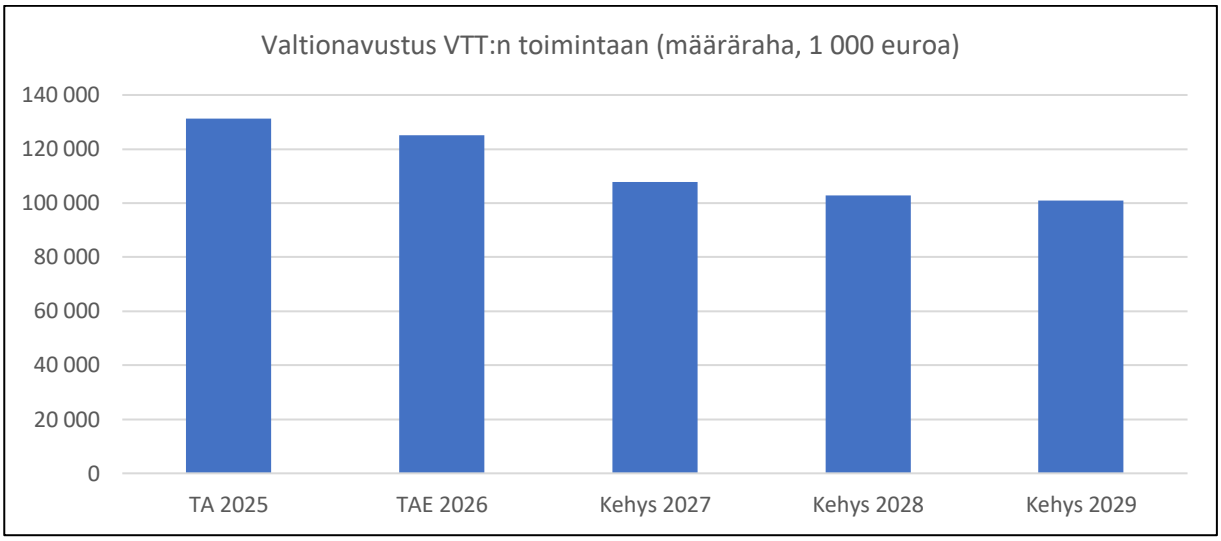

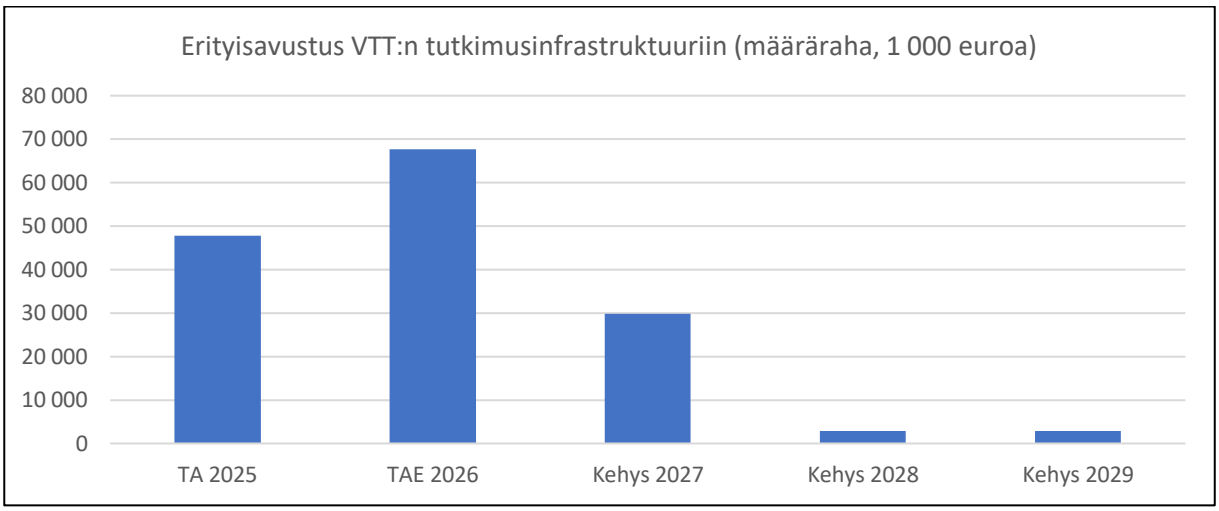

Valtionavustukset VTT:n toimintaan vuosina 2025–2029. Lähde: TA 2025, HE TAE2026, JTS2027-2029

Vuoden 2026 talousarviossa VTT:lle esitetään yleisavustusta (32.01.49) 125,1 miljoonaa euroa (vuonna 2025 131 miljoonaa euroa) käytettäväksi strategiseen muuhun kuin liiketaloudellisilla perusteilla tapahtuvaan t&k-toimintaan. Lisäksi VTT:lle esitetään erityisavustusta (32.01.41) 67,6 miljoonaa euroa (vuonna 2025 40,8 miljoonaa euroa) VTT:n tutkimusinfrastruktuureihin. Yhteensä molempien momenttien määrärahasta käytetään arviolta noin 168 miljoonaa euroa tutkimus- ja kehittämistoimintaan vuonna 2026.

VTT:lle esitettävää yleisavustusta käytetään strategiseen, ei-kaupalliseen tutkimustoimintaan. Yleisavustus käytetään sekä omarahoitteiseen tutkimukseen että yhteisrahoitteisen tutkimuksen vastinrahana (esimerkiksi EU-, BF- ja SA –projektit). Yleisavusta käytetään myös mm. tutkimusinfrastruktuureihin liittyvään VTT:n oman työn osuuteen sekä tutkimuslaitosten yhteiseen postdoc-ohjelmaan. Vuonna 2026 yleisavustusta käytetään lisäksi kansallisia tarpeita palvelevan valmiuden ja osaamisen kehittämiseen pienydinvoimalahankkeiden teollistamisessa. Yleisavustuksella katetaan myös arvonlisäveromenoja yhteensä 23,8 miljoonaa euroa.

VTT:lle esitettävää erityisavustusta käytetään VTT:n tutkimusinfrastruktuureihin. VTT:n tutkimusinfrastruktuurit mahdollistavat kehitysketjun perustutkimuksesta pilotointiin ja pienimuotoiseen tuotantoon asti. Erityisavustus kohdennetaan vuonna 2026 kvanttitietokoneen hankinnan ja laitteen rakentamisen kustannuksiin, Kvanttinova-Micronova pilotointiympäristön yhteiskäyttöisten pilotointilaitteiden hankintaan ja käyttöönottoon, ydinenergiatutkimuksen laboratorioiden toimintaedellytysten varmistamiseen, uuden kellon hankkimiseen Suomen ajan varmistamiseksi sekä VTT:n kyberturvallisuuden kehittämisinvestointeihin.

Kvanttitietokone

Vuoden 2026 talousarviossa esitetään 21,5 miljoonan euron määrärahaa (32.01.41) kvanttitietokoneen hankintaan ja rakentamiseen. Hallitus on päättänyt panostaa kvanttitietokoneen skaalaamiseen 300 kubittiseksi yhteensä 70 miljoonaa euroa vuosille 2024–2027. Tällä vahvistetaan kvanttilaskennan osaamista Suomessa, kasvatetaan yritys- ja tutkimusekosysteemiä kvanttiteknologian alalla sekä mahdollistetaan yrityksille kaupallisten kvanttiteknologiaan pohjautuvien sovellusten ja tuotteiden kehittäminen.

Kvanttinova-Micronova -pilotointiympäristö

Vuoden 2026 talousarviossa esitetään 42,5 miljoonan euron määrärahaa (32.01.41) Kvanttinova-Micronova -pilotointiympäristön yhteiskäyttöisten pilotointilaitteiden hankintaan ja käyttöönottoon. Hallitus on päättänyt panostaa mikroelektroniikan ja kvanttiteknologian yhteiskäyttöisten laitteiden hankintaan ja käyttöönottoon yhteensä 79 miljoonaa euroa vuosille 2024–2027. Määrärahaa saa käyttää myös kansallisena vastinrahana EU-rahoitukselle, jota haetaan EU Chips Joint Undertaking -hakujen kautta.

Investoinnilla rakennetaan uusi yritysten ja tutkimustoimijoiden yhteinen puhdastilaympäristö, joka kytkeytyy Otaniemessä sijaitsevaan Micronova-puhdastilaan. Investointi mahdollistaa alan tutkimuksen ja yritysten TKI-toiminnan merkittävän kasvattamisen sekä houkuttelee kansainvälisiä investointeja ja huippuosaajia.

Tavoitteena on nostaa Suomi Euroopan neljän merkittävimmän mikroelektroniikan ja kvanttiteknologian tutkimus- ja innovaatiokeskittymän joukkoon. Tällä hetkellä Euroopassa on kolme merkittävää keskittymää: LETI (Ranska), IMEC (Belgia) ja Fraunhofer (Saksa).

Tulevien elinvoimakeskusten T&K-rahoitus pk-yrityksille (momentti 32.30.46)

Pk-yritysten tutkimus- ja kehittämishankkeiden tukemiseen ehdotetaan 8 milj. euron valtuus kohdennettavaksi tulevien Elinvoimakeskusten kautta uutena rahoitusinstrumenttina. Valtuus on tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024—2030 annetun lain (1092/2022) ja tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen käyttöä koskevan monivuotisen suunnitelman mukaista rahoitusta.

Valtuus käytetään kotimarkkinoilla vielä pääosin toimivien, mutta vientipotentiaalia omaavien pk-yritysten tutkimus- ja kehittämishankkeiden tukemiseen. Tavoitteena on vivuttaa pk-yrityksiä tutkimus- ja kehittämistoimintaan sekä kasvupolulle.

Rahoitus muodostaa Team Finland palvelupolun alkuvaiheen keskeisen yritysrajapinnan ja rahoituksella luodaan pk-yrityksille paremmat valmiudet hyödyntää Business Finlandin rahoitus- ja muita palveluita. Rahoitus täydentää siten kansallista T&K-rahoitusta osana kansallista TKI-järjestelmää.

Esitettävällä valtuuden arvioidaan tuettavan 200 pk-yrityksen T&K-toimintaa kasvun aikaansaamiseksi ja samalla kannustetaan näitä yrityksiä pitkäjänteiseen T&K-toimintaan ja viennin kasvuun osana TF-palvelupolkua.

EU-hankkeiden kansallinen vastinrahoitus korkeakouluille ja valtion tutkimuslaitoksille

Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi kaksinkertaistaa Suomeen ohjautuva EU:n t&k-rahoitus, mikä tukee t&k-rahoituslain tavoitetta nostaa Suomen t&k-menot neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä.

EU-puiteohjelmien t&k-rahoitus kattaa valtion tutkimus- ja asiantuntijaorganisaatioiden yleiskustannuksista vain osan, 25 % suorista kustannuksista, kun todelliset yleiskustannukset ovat keskimäärin noin 90 % suorista kustannuksista. Tutkimus- ja asiantuntijaorganisaatiot kattavat nykyisin puuttuvan osuuden yleiskustannusten rahoituksesta omalla perusrahoituksellaan. Kun valtion tutkimus- ja asiantuntijaorganisaatioiden EU-rahoituksen saanto on noussut merkittävästi edellisestä puiteohjelmasta ja samanaikaisesti puiteohjelman rahoitusvolyymi on kasvanut, tutkimusorganisaatiot eivät pysty täysin hyödyntämään EU:n TKI-ohjelmien kasvavaa rahoitusta ja yhteistyömahdollisuuksia ilman vastinrahoituksen lisäystä.

Korkeakouluille, valtion tutkimus- ja asiantuntijalaitoksille, yliopistosairaaloille ja hyvinvointialueille kohdennettava EU-hankkeiden kansallisen vastinrahoituksen lisäys vahvistaa näiden organisaatioiden mahdollisuuksia osallistua EU:n TKI-ohjelmiin ja sitä kautta integroitumaan tiiviimmin eurooppalaisiin TKI-verkostoihin.

Tutkimusorganisaatioiden kautta myös yritysten mahdollisuudet päästä mukaan EU:n TKI-verkostoihin paranevat. Esimerkiksi VTT:n koordinoimat EU-projektit edesauttavat suomalaisten toimijoiden, erityisesti pk-yritysten, pääsyä eurooppalaisiin verkostoihin, uusiin teknologioihin ja syntyviin markkinoihin. VTT on suurin yksittäinen EU-tutkimusrahoituksen saaja Suomessa.

Momentille 32.20.50 on JTS2026-2029:ssa myönnetty 55 miljoonaa euroa vuodelle 2026. Lisäystä edellisvuoteen on 5 miljoonaa euroa. Talousarvioesityksessä määräraha esitetään siirrettäväksi valtion tutkimus- ja asiantuntijalaitosten toimintamenoihin (pl. VTT:n osuus momentille 32.01.49, CSC:n osuus momentille 29.40.20), yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen valtionrahoitukseen (opetus- ja kulttuuriministeriön jaettavaksi, pl. poliisiammattikorkeakoulun osuus sisäministeriön jaettavaksi) sekä hyvinvointialueiden valtionavustuksiin (sosiaali- ja terveysministeriön jaettavaksi) siinä suhteessa kuin ko. organisaatiot ovat saaneet EU-rahoitusta t&k-hankkeisiin viimeisimmän tarkastelujakson aikana.

Lisävastinrahoituksen suuruus määräytyy pääosin organisaation EU-rahoitussaannon osuutena tarkasteltavien organisaatioiden saannosta yhteensä (yleiskustannusten kattaminen). Lisäksi osa lisärahoituksesta (2 milj. euroa) jaetaan niiden hankkeiden omarahoitusosuuden perusteella, joissa EU-rahoitus on 50–80 % (lisärahoitus suoriin kustannuksiin).

Kuva 2. Momentilta 32.20.50 jaettavan EU-vastinrahoituksen jakautuminen organisaatioittain vuoden 2026 talousarvioesityksessä.

Valtion tutkimus- ja asiantuntijaorganisaatioiden kokonaissaanto tarkastelukaudella EU:n t&k-ohjelmissa oli yhteensä 270 milj. euroa: Horisontti-Eurooppa 252 milj. euroa, Digitaalinen Eurooppa 2,5 milj. euroa, Euratom 5,5 milj. euroa, Life 3,5 milj. euroa sekä EU4Health 6,5 milj. euroa. Horisontti Eurooppa -ohjelmaa lukuun ottamatta tarkastelujakso poikkeaa vuoden 2025 talousarviossa käytetystä. Vuoden 2026 talousarviossa tarkastelujakso on ollut yksi vuosi.

Lisärahoituksesta suurin osa kohdistui tutkimus- ja asiantuntijalaitoksille (ml. CSC) (39 %) sekä yliopistoille (58 %). Suurimmat yksittäiset rahoituksen saajat ovat VTT, Helsingin yliopisto ja Aalto yliopisto.

Kipupisteet

T&k-rahoituslaki parantaa valtion t&k-rahoituksen ennakoitavuutta ja pitkäjänteisyyttä ja siten osaltaan vahvistaa Suomen innovaatioympäristön houkuttelevuutta ulkomaisille osaajille, investoinneille ja yrityksille. Sen sijaan muuhun innovaatiorahoitukseen (ei-t&k) kohdistuvat säästöt heikentävät merkittävästi Business Finlandin mahdollisuuksia tukea yrityksiä t&k-toiminnan tulosten jatkokehittämisessä kaupallistettaviksi tuotteiksi, mikä voi heikentää t&k-panostusten vaikuttavuutta. Innovaatiorahoituksen leikkaukset osuvat erityisesti pk-yrityksille tärkeisiin rahoituspalveluihin, kun ne joudutaan rahoitusleikkausten jälkeen lakkauttamaan kokonaan tai katkaisemaan haut toistaiseksi. Tällaisia palveluita ovat olleet muun muassa Exhibition Explorer, Market Explorer, Talent, Tempo ja Nuoret innovatiiviset yritykset.

Samanaikaisesti riskinä on, että Business Finlandin toimintamenoihin kohdistuvat säästöt eivät mahdollista riittäviä panostuksia yritysten ja muiden TKI-toimijoiden aktivointiin ja sparraukseen suhteessa kasvavaan t&k-rahoitukseen.

Tulevilla Elinvoimakeskuksilla on myös hyvin rajalliset mahdollisuudet tukea erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomessa kotimarkkinoilla pääosin vielä toimivien, mutta kansainvälistymispotentiaalia omaavien pienten yritysten t&k-toiminnan tulosten jatkokehittämistä kaupallistettaviksi tuotteiksi, mikä voi heikentää t&k-panostusten vaikuttavuutta.

Valtion t&k-rahoituksen lisäksi tarvitaan innovaatiomyönteistä toimintaympäristöä ja myös resursseja innovaatiotoiminnan kehittämiseen. Toimintaympäristön tulee edistää t&k-toiminnan tulosten ja osaamisen jalostumista innovaatioiksi. Tarvitaan innovointia, kannustavia toimintaympäristöjä, koulutettuja osaajia, julkisen ja yksityisen sektorin vahvaa yhteistyötä sekä kansainvälisesti korkeatasoisia TKI-ympäristöjä. Parhaimmat edellytykset löytyvät yliopistokaupungeista, joiden kanssa valtio on mm. sopinut pitkäjänteisestä yhteistyöstä innovaatiotoiminnan kehittämiseksi (ns. ekosysteemisopimukset). Innovaatiomyönteistä toimintaympäristöä edistetään myös mm. teollisuuspoliittisen strategian, kasvuyrittäjyysohjelman, luovien alojen kasvustrategian, Team Finland -strategian ja aineettomien oikeuksien strategian toimenpiteillä.

Maija Lönnqvist
Teollisuusneuvos